

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale, seu Institutio Sacerdotum, Ex Divinis Litteris Et Veterum Patrum Disciplina

**Torres, Alfonso de
Ingolstadii, 1604**

III. De Sacrificij oblatione. §. I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48973)

mandantur. C. de sacrosanctis Ecclesiis. l. iubemus. 2.
 Conc. Chalc. c. 26. 16. q. 7. c. quoniam 2. 2. q. 7. c. Si quis
 erga. Aliqui scribunt, Yconomus: aliqui, Iconomus. Sed
 tu scribe, Oeconomus, ut not. Alciat. l. 1. Præter misso-
 rum, ad finem.

Vide Philonem Iudæum p. 2. tract. de præmiis Sacer-
 dotum & honoribus: & S. Chrysost. in Psalm. 131. ubi
 in quanto honore & reuerentia sit habenda Sacerdota-
 lis dignitas, quantamq; reprehensionem ac pœnam me-
 reantur inhonorantes illam, ut supra probatum est.
 Adde etiam, quod scripsimus duobus §§. præceden-
 tibus.

CAPVT III.

DE SACRIFICII OB-
LATIONE:DE VESTIMENTIS,
VASISQVE SACRIS,
ET LINTEIS.*De Sacrificij oblatione, § I.*

SUMMARIVM.

VMQVAM deficiet Sacerdos, qui offerat
 sacrificia Domino. 7. 8. 9.
 Sacerdotes ad Missæ sacrificium accedentes
 immaculati esse, sanctificari, & mundari interius.
 G ex-

Et exterius debent. 1. 2. 4. 10. 13. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.

Illi solum, qui rite sunt ordinati, possunt Sacramentum conficere. 14. 15. 16.

Quondam aurei Sacerdotes, nunc lignei. 39.

Mali tamen aequè ut boni conficiunt. 40. 41.

Communicaturi debent orare. 39. 3.

Et esse ieiuni. 51. 52.

Quotidie sacrificare nec laudatur, nec vituperatur. 37.

Id tamen faciendum saltem festiuis diebus. 38.

Ille vero qui sine impedimento est non conficiens, multis bonis priuat se, fidelesque tam viuos, quam defunctos. 32. 36.

Pro quibus offertur Missæ sacrificium. 48. 49.

Si deest aliquid de substantialibus, Sacramentum non conficitur, secus, si de accidentalibus. 17.

Multa mysteria accidunt ipsa hora sacrificij. 42. 43. 44. 45. 46. 47.

Et omnia, quæ in Missa aguntur atque dicuntur, habent recondita mysteria. 60. cum sequentibus.

Proinde maxima reuerentia Missæ celebrationi adhibenda. 46.

Non celebrandum sermone vulgari. 50. S. Petrus Latine celebravit. ibid.

Certi ritus in Missa tempore Apostolorum. 51.

Caro Christi est vere cibus, eiusque sanguis est vere potus. 11. 12. 14.

Et sacrosanctum Missæ sacrificium, verum est sacrificium. 92.

Eius

Eius varia Sanctorum epitheta. 93.

Auctores de diuinis officiis Missæ. 91.

Panis, vinum, & aqua ad Missam mundissime tractanda. 53.

Abigenda muscæ ex altari. 58.

Quædam clara quædam submissa voce dicenda. 54.

Signa decenter facienda. 55.

Coram duobus saltem Missa celebranda. 56.

Cœpta continuanda. 59.

A Laicis etiam respondendum ad salutationes Sacerdotis. 57.

Confessio in Missa. 60.

Introitus. 61.

Gloria Patri. 62.

Kirie eleison. 63.

Gloria in excelsis. 64.

Dominus vobiscum. 65.

Orationes, Collectæ. 56.

Epistola. 67.

Graduale, vel Respons. 68.

Halleluah. 69.

Tractus. 70.

Prosa, vel sequentia. 71.

Euangelium. 72.

Symbolum. 73.

Offertorium. 74.

Aqua & vini commistio. 75.

Manum lotio. 76.

Orate fratres. 77.

Secreta Oratio. 78.

Præfatio. 79.

Sanctus, Sanctus, Sanctus. 80.

Osanna in excelsis. 81.

Canon. 82.

Oratio Dominica. 83.

Hostiæ fractio. 84.

Agnus Dei. 85.

Osculum Pacis. 86. Altaris. 90.

Communio. Post Communio. 87.

Ite missa est. 88.

Benedictio in fine Missæ. 89.

Thymiama, quid. 2.

- 1 SACERDOTES qui accedunt ad Domi-
num sanctificetur, ne percutiat eos. Exod. 19
- 2 Missa aqua, lauabunt in ea Aaron, & filij eius manus suas, ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare; vt offerant in eo a Thymiama Domino, ne forte moriantur. Exod. 30.

a Thymiama] lingua Græca vocatur quod est Odorabile: Nam Thymos dicitur flos, qui odorem refert: de quo Virgilius, Redolentque thymo fragrantia mella. S. Isidorus Orig. l. 5. Ea Thucydides vocat pura sacrificia, cuiusmodi thus, myrrha: veluti impura censeantur, quæ sanguinariam habent effusionem cum animalium cæde. Ven. Beda sup. ep. 1, ad Cor. c. eod. dicit esse incensum.

Ap-

Applicabis Aaron & filios eius ad fores taber- 3
naculi testimonii, & lotos aqua indues sanctis ve-
stibus, vt ministrent mihi; & vnctio eorum in Sa-
cerdotium sempiternum proficiat. *Exod. 40.*

Homo de semine tuo per familias, qui habue- 4
rit maculam, non offeret panes Deo suo; nec acced-
det ad ministerium eius. *Leu. 21. Nu. 21.*

Sapientia immolauit victimas suas, miscuit vi- 5
num, & proposuit mensam suam: misit ancillas
suas vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis:
Si quis est paruulus, veniat ad me. Et insipientibus
locuta est: Venite, comedite panem meum, & bi-
bite vinum quod miscui vobis. *Prou. 9.*

Noli offerre munera praua: non enim susci- 6
piet illa Dominus. *Eccl. 35.*

De Sacerdotibus & Leuitis non interibit vir à 7
facie mea, qui offerat holocausta, & incen-
dat sacrificium, & cadat victimas omnibus die-
bus. *Ierem. 22.*

Expecta me, dicit Dominus in die resurrectio- 8
nis meæ, &c. Quia tunc reddam populis labium
electum, vt inuocent omnes in nomine Domini,
& seruiant ei humero vno. Ultra flumina Æthio-
piæ, inde supplices mei, filii disperforum meorum
deferet munus mihi. *Soph. 3. iuxta interpretationem*
S. Fulgentij l. 2. ad Monimum. c. 5. Qui de Missæ Sacri-
ficio vaticinium esse testatur.

Ab ortu solis vsq; ad occasum magnum est no- 9
men meum in gētibus, & in omni loco sacrificatur
& offertur nomini meo oblatio munda: quia ma-

gnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus. *Malach. 1. iuxta interpretationem Concil. Trident. Sess. 22. c. 1. vbi hanc oblationem mundam intelligit de Missæ sacrificio. Idem prius intellexerunt S. Clemens de Constit., Apost. l. 7. c. 31. Irenæus contra hæreses l. 4. c. 32. & Iustinus Martyr dial. cont. Iudæos. S. August. de Ciu. Dei l. 18 c. 35. Euseb. l. 1. Euangelicarum demonstrationum. c. fin.*

10 Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. *Matth. 5.*

11 Ego sum panis Vitæ. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Caro mea, vere est cibus: & sanguis meus, vere est potus. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. *Io. 6.*

12 Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? *1. Cor. 10.*

13 Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat, &c. Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit: non diiudicans corpus Domini. *1. Cor. 11.*

De

De veritate Sacrificij Altaris, & quod nemo potest Sacramentum cōficere, nisi Sacerdos rite ordinatus.

VNA est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra 14
quam nullus omnino saluatur: in qua idem ipse
Sacerdos est sacrificium Iesus Christus, cuius corpus,
& sanguis in Sacramento Altaris sub speciebus
panis, & vini veraciter continentur, transubstantiatis
pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate diuina;
vt ad perficiendum mysterium vnitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse
de nostro. Et hoc vtique Sacramentū nemo cōficere
potest, nisi Sacerdos, qui rite fuerit ordinatus, secundum
Claues Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumque
successoribus Iesus Christus. *Inoc. 3. de summ. Trinit. & fide Cathol. c. firmiter. §. vna vero. S. Dionys. de Eccles. hierarch. c. 3. §. 5. S. Epiphanius in Nazaraïs, in Etio, in Melchisedecianis, & caractere Ecclesiæ. S. Hieron. ad Euagr. contra Luciferianos, Concil. Nicænum, c. 18.*

De eodem.

CHRISTVS nisi rogatus ore Sacerdotis venerit, & cenā sanctificauerit, & ministrauerit ea, quæ
aguntur, nullatenus Sacrificium Dominicū fiunt. *Isid. l. 2. in c. 4. Leuit.*

De eodem.

SI Iesus Christus, Deus & Dominus noster, 16
ipse & summus SACERDOS DEI Patris,

G 4

& fa-

& sacrificium Patri seipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit; vti que ille Sacerdos vice Christi fungitur, qui id quod Christus fecit imitatur; & sacrificium verum, & plenum tunc offert in Ecclesia Deo patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videat obtulisse. *S. Cyp. lib. 2. ep. 3.*

Si omittitur aliquid de substantialibus in Sacramento, non conficitur; si de accidentalibus, conficitur, licet cum gravi peccato.

- 18 IN Sacramento Ordinis, sicut etiam in omnibus aliis, quedam sunt substantialia, quedam accidentalibus. Substantialia sunt quatuor; scilicet materia panis & vini, forma verborum, ordo ministri, & intentio. Alia accidentalibus, pertinentia ad decorem, & vtilitatem sacramenti; vnde in illis non est idem modus apud omnes Ecclesias. Dicendum ergo, quod, si aliquid de substantialibus omittatur non conficitur Sacramentum; si vero aliquid de accidentalibus solum, conficitur: sed grauiter peccat qui scienter omittit; quia facit contra præceptum Ecclesiæ. *S. Thom. in 4. dist. 3. art. 2.*

In oblatione altaris consideratur Sacrificium & deuotio offerentis.

- 19 IN Oblatione Sacrificij cuiuscumque Sacerdotis duo possunt considerari; scilicet ipsum Sacrificium

cium oblatum, & deuotio offerentis. Proprius autem effectus Sacerdotis est id quod sequitur ex ipso Sacrificio. *Idem S. Thom. p. 3. q. 22. art. 4. ad 2.*

De munditia, & interiori puritate offerentium.

Ad Sanctissimum euntes Sacrificium mundari conuenit ab ipsis vltimis animæ phantasmatibus. *S. Dionys. de Eccles. hier. c. 3.*

De eodem.

Si tanto mentis ardore preces quælibet dicendæ sunt, quanta putamus deuotione sacrosanctum Missæ ministerium, in quo corporis & sanguinis Dominici Sacramenta tractantur, conficiunturque, peragendum est? Certe grauiter dolemus, atque in horescimus, vbi videmus passim tantis mysteriis indignos ac conducticios illos Sacerdotes, publicis etiam ac manifestis criminibus contaminatos, sese (idq; irreuerenter, & interdum magis lucelli ac stipis, quam Dei causa) sacris ingerere: quorum instat interitus, & perditio non dormitat, &c. *Concil. colonien. de Off. ac vita Clericorum. c. 9.*

De eodẽ: & quæ puritas necessaria communicaturo.

Si non decet ad sacras vllas functiones quempiam accedere, nisi sancte: certe, quo magis sanctitas, & diuinitas cælestis Eucharistiæ Sacramenti

viro Christiano comperta est, eo diligentius cauere ille debet, ne absq; magna reuerentia, & sanctitate ad id percipiendum accedat; præsertim cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus: *1. Co. 11.* Qui manducat, & bibit indigne, &c. Quare communicare volenti reuocandum est in memoriam eius præceptum: Probet se ipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumuis sibi contritus videatur, absq; præmissa Sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiã accedere debeat. Quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo seruandum esse decreuit; modo non desit illis copia Confessoris. Quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque præuia Confessione celebrauerit, quam primum confiteatur. *Concil. Trident. Sess. 13. c. 7. Vide inf. p. 3. c. 3. §. 15. ne missas. 1. Quando corpus.*

De eodem.

- 21 ACCEDENTES ad Eucharistiam, ne putetis, quod accipiat diuinum corpus ab homine; sed ex ipsius Seraphim forcipe ignem, quem scilicet Isaias vidit, vos excipere. Reputate, salutarem sanguinem quasi è Diuino, & impolluto latere effluere; & ita approximantes labiis puris accipite. Quocirca, Fratres, oro vos, & obsecro, ne absumus ab Ecclesiis, neq; in aliis occupati simus colloquiis: stemus tremantes, & timidi, demissis oculis, renata
autem

autem anima, gementes sine voce, iubilantes corde. An non vides eos, qui sensibili, corruptibili, temporali, & terreno Regi assistunt? &c. *S. Chrysost. hom. in Encaniis.*

De eodem.

QUANTA cura adhibenda sit, vt sacrosanctum 23
Missæ sacrificium omni religionis cultu ac veneratione celebretur, quivis facile existimare poterit qui cogitârit, Maledictum eum in sacris literis vocari, qui facit opus Dei negligenter. Quod si necessario fatemur, nullum aliud opus adeo sanctum ac diuinum à Christi fidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum mysterium, quo viuifica illa hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in altari per Sacerdotes quotidie immolatur: satis etiam apparet, omnem operam, & diligentiam in eoponendam esse, vt quanta maxima fieri potest interioris cordis munditia & puritate, atq; exteriori deuotionis ac pietatis specie, peragatur. *Concil. Trident. Sess. 2. ante Reformationis capita.*

De eodem.

ET lauabat vestimenta sua. Si in figura tanta ob- 24
seruantia, quanta in veritate? Disce, Sacerdos atq; *Exo. 19.*
Leuita, quid sit Lauare vestimenta tua, aut mundum corpus exhibere Sacramentis. Si populus *Leu. 14.*
sine ablutione vestimentorum suorum prohibebatur accedere ad hostiam suam, tu illotus mente pariter & corpore audes pro aliis supplicare,
audes-

audesque pro aliis ministrare? *S. Ambros. de Offic. l. 1. c. 50.*

De eodem.

- 25 NIHIL in sacrificiis maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi; nec vlla oblatio hac potior est, sed omnes hæc præcellit. Quæ pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atque ab hominibus veneranda: &, sicut potior est cæteris, ita potius excoli, & venerari debet. *S. Alex. epist. 1. de consecr. dist. 2. c. eod.*

De eodem.

- 26 NUMQVAM mihi contingat turbatum ad Pacis accedere sacrificium, cum ira & disceptatione contingere Sacramentum, in quo Deus indubitanter est, mundum reconcilians sibi. Certe non recipit munus quodcumq; meum, quod defero ad altare, nisi antè placato fratre, quem me forte læsisse meminero; quanto minus, si me ipsum non pacauero prius? *S. Bernard. de præcepto, & dispensatione, ad finem.*

De eodem.

- 27 IN tantum non vult Dominus noster alterius *Mat. 5.* despectui habere tristitiam, vt, si aliquid aduersum nos frater habuerit, nec munera nostra suscipiat, id est, nec orationes sibi permittat offerri, donec de animo eius tristitiam iuste, iniusteue conceptam celeri satisfactione tollamus. Neque enim ait: Si habet veram querelam aduersum te frater tuus, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius

prius reconciliare ei. sed : Si recordatus fueris, inquit, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, id est, etiam si leue aliquid, ac vile sit, quo fratris in te fuerit excitata commotio, & hoc memoriam tuam subita recordatione pulsauerit, scias te offerre precum tuarum spiritualia munera non debere; nisi prius qualibet ex causa ortam tristitiam de corde fratris benigna satisfactione depuleris. *10. Cass. coll. 16. c. 16. & c. 6. & l. 8. c. 12.*

De eodem : ac de munditia exteriori.

CUSTODIRE debes pudicitiam manuum, quantum potes, & omnium membrorum tuorum puritatem. Vnde tibi consulo, vt præ cæteris hominibus, omni tempore, maxime dum Missam celebraturus es, caueas ab omni tactu; non solum turpi, & immundo, qui fit cum peccato, sed etiam à quolibet indecenti, & coinquinato; & totum te recolligas : vt neque actus, neque cogitatio ad aliquid aliud dispergatur. *S. Bonau. de preparat. ad Missam, c. 4.*

De eodem.

Vide inf. p. 3. c. 3. §. 14. ne Sacramentum pœnitentia, cap. omnes viri.

De eodem : ac de abstinentia à carnali consortio.

PAVLVS ad Corinthios scribit, dicens : Abstinetes vos ad tempus, vt expeditius vacetis orationi. *1. Cor. 7.*
Et hoc vtique laicis præcepit : multo magis Sacerdotes,

dotes, quibus & orandi, & sacrificandi iuge sacrificium est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere. *Innoc. Papa dist. 31. c. nam sicut. c. si laicus. Iuop. 3. c. 279.*

De eodem.

31 EST vetus admodum sacræ legis auctoritas iam
Luc. 1. 2. inde ab initio custodita, quod in templo anno vi-
Mar. 24. cis suæ habitare præcepti sunt Sacerdotes, vt seruientes sacris oblationibus puros & ab omni labe purgatos sibi vindicent Diuina ministeria; neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent, vel cum vxore, carnale consortium: quia scriptum
Leu. 11. 20, est: Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. Quibus vtiq; propter sobolis successionem vxorius vsus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu ad Sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere: quanto magis, si Sacerdotes, & Leuitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ seruare debent, quibus vel Sacerdotium, vel ministerium sine successione est; nec præterit dies, qua vel à sacrificiis diuinis, vel à Baptismatis officio vacent? *Innoc. Papa epist. 3. c. 1. dist. 82. c. proposuisti. dist. 31. c. eos. S. Ambros. sup. ep. 1. ad Timoth. Ven. Beda sup. Luc. c. 1. l. 1. Iuop. 6. c. 94.*

Sacerdos sine impedimento non sacrificans quot bonis seipsū, & alios priuet.

32 CVM Sacerdos est absque mortali peccato, & in præposito bono non habens impedimentum; & non ex reuerentia, sed ex negligentia celebrare

omit-

omittit: tunc, quantum in ipso est, priuat Trinitatem laude, & gloria, Angelos lætitia, peccatores venia, iustos subsidio, & gratia, in purgatorio existentes refrigerio, Ecclesiam Christi spirituali beneficio, & seipsum medicina & remedio contra quotidiana peccata, & infirmitates. Quia, sicut ait Ambrosius, si, quotiescumque effunditur sanguis Christi, toties in remissionem peccatorum effunditur, debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeo habere medicinam. Item priuat se omnibus talibus prouenientibus ex sacra communione, quæ sunt, peccatorum remissio, fomitis mitigatio, mentis illuminatio, interior resectio, Christi & corporis eius mystici incorporatio, virtutum roboratio, contra diabolum armatis fidei certitudo, spei eleuatio, caritatis excitatio, deuotionis augmentatio, & Angelorum conuiuatio, &c. Item abiicit viaticum suæ peregrinationis, exponens se periculo mortis: quia, nisi recipiat alimentum corporis Christi, & vitæ vegetationem, efficitur sicut aridum membrum, ad quod non transmittitur corporalis cibi nutrimentum. Vltimo, quantum in se est, euacuat diuinum cultum, & latriam creatori debitam, ingratus de beneficiis. Vnde dicitur: Si quis mūdus est, scilicet à peccato mortali & in itinere non fuerit, scilicet aliter impeditus, & nō fecerit pharse, anima illa de populo suo exterminabitur, quia sacrificiū non obtulit Deo Domino tēpore suo. Ergo, quantum potes, tota

de cons.
dist. 2.

Num. 24

con-

conatu per exercitium boni operis, lacrymarum contritionem, & deuotionis flammam, expelle à te omnem teporem, & negligentiam, ne inueniaris respuere tantorum charismatum dona. *S. Bonau. de præpar. ad Missam. c. 5. ex Ven. Beda. S. Thom. p. 3. q. 82. art. 10.*

Communicaturis quid cogitandum.

- 33 QVOTQVOT in corpore Christi communicamus, quotquot sanguinem illius degustamus, cogitemus, quod illius corpus, & sanguinem degustamus, qui in cælestibus sedet, qui ab Angelis adoratur, qui proxime consistit immortalis Dei potentia, &c. Adstat mensa Regia, adsunt Angeli mensæ huius ministri, adest Rex ipse: & tu oscitabundus stas? sordidis indutus es; & nihil curas? Sed vestibis es mundis? Recumbe, & cōmunica, &c. *S. Chrysost. hom. 3. in epist. ad Ephes.*

De præparatione ad Missam.

- 34 VIDE duas orationes *S. Ambrosij*, quæ incipiunt *Summe Sacerdos, & Summa & incomprehensibilis natura.* post *Tractatum de dignitate Sacerdotali*, & librum integrum continentem capp. 14. *S. Bonau. de eadem materia, tom. 2. post Speculum B. Virginis. S. Thom. opusc. 58. c. 15. cum seqq.*

Sacerdotes sacrificantes Christum imitentur.

- 35 VIDIMVS principem Sacerdotum ad nos ventientem; vidimus, & audiuius offerentem pro nobis sanguinem suum. Sequamur, vt possumus,
Sacer

Sacerdotes; & offeramus pro populo sacrificium, etsi infirmi merito, tamen honorabiles sacrificio. Quia, etsi nunc Christus non videtur offerre, tamen ipse offertur in terris, quando Christi corpus offertur; immo ipse offerre manifestatur in nobis, cuius sermo sanctificat sacrificium, quod offertur. *S. Ambros. sup. Psal. 38.*

Quotidie communicandum.

ACCIPERE quotidie, quod quotidie tibi prodest: 36
sic viue, vt quotidie merearis accipere. *S. August. serm. 28. de verbis Domini sup. Lucam.*

Quotidie communicans nec laudatur, nec reprehenditur.

QUOTIDIE Eucharistiæ communionem perci- 37
pere nec laudo, nec vitupero: omnibus tamen Dominicis diebus communicandum suadeo, & hortor; si tamen mens sine affectu peccandi sit: nam habentem adhuc voluntatem peccandi grauari magis dico Eucharistiæ perceptione, quā purificari. Et ideo, quisquis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cætero voluntatem; & communicaturus satisfaciat lacrymis, & orationibus; & confidens de Domini miseratione, qui peccata piæ confessioni donare consuevit, accedat ad Eucharistiam intrepidus, & securus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non grauant, &c. *S. Aug. de Ecclesiast. dogmatib. cap. 53. de consecr. dist. 2. c. eod. De quo vide optima documenta apud S. Bonauen. de processu Religionum. c. 21.*

H

Domi-

Dominicis & festis diebus saltem celebrandum.

- 38 CVRET Episcopus, vt Sacerdotes, saltem diebus Dominicis & festis solemnibus, (si autem curam habuerint animarum tam frequenter, vt muneris suo satisfaciant) Missas celebrent. *Concil. Trident. Sess. 23. c. 14. S. Thomas p. 3. quæst. 82. art. 10.*

Quondam aurei Sacerdotes, nunc lignei.

- 39 VASA, in quibus sacrosancta conficiuntur mysteria, Calices sunt, & Patenæ. De quibus Bonifacius Martyr & Episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis Sacramenta conficere, respondit: Quondam Sacerdotes aurei ligneis Calicibus utebantur; nunc è contrario lignei Sacerdotes aureis vtuntur Calicibus, &c. *Concil. Tribur. c. 18, de consecr. dist. 1. c. eod. De his Calicibus ligneis vide inf. §. 2. de Vestimentis, num. 19.*

Boni, & mali Sacerdotes æquè conficiunt corpus Christi.

- 40 INTRA Cacholicam Ecclesiam in mysterio corporis & sanguinis Domini nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia nō in merito consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris, & in virtute Spiritus sancti. *S. Aug. 1. q. 1. c. eod.*

De eodem.

- 41 NON oportet offendi propter sacra quæ celebrantur ab improbo Sacerdote. Eadem est oblatio, etsi habeat vitam impuram is qui offerat. *S. Nilus in Nomocanone. S. Isid. Pelus. l. 1. epist. 349.*

De

De mysteriis, quæ ipsa immolationis hora accidunt.

Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa 43
immolationis hora cælos aperiri ad Sacerdotis vo-
cem? In illo Iesu Christi mysterio Angelorum
choros adesse? summa & ima sociari? vnumq; ex
inuisibilibus & visibilibus fieri? Vno eodemque
tempore, ac momento in cælo rapitur ministerio
Angelorū corpori Christi sociandus, & ante ocu-
los Sacerdotis in altari videtur, &c. Tanta est Ec-
clesiæ vnitas in Christo, vt vnus vbiq; sit Panis cor-
poris Christi, & vnus sit Calix sanguinis eius. Ca-
lix enim, quem Sacerdos Catholicus sacrificat, non
est alius, nisi ipse, quem Dominus Apostolis tradi-
dit, &c. *S. Gregor. de consecr. dist. 2. c. quid sit Sanguis.*

De eodem.

FELIX exercitium, vbi tractat Christum Sa- 43
cerdos Dei filium; Cæleste mysterium, quod per
ipsum Pater, & Filius, & Spiritus sanctus tam mi-
rabiliter operatur super tam ineffabili ministerio
suo, quod vno eodemq; momento idem Deus, qui
præsidet in cælo, in manibus suis est in Sacrificio;
& quod datum est Angelis, concessum est homi-
ni. Sacerdos hoc Sacramentum ineffabile confi-
cit; Angelus conficienti sibi quasi famulus assistit.
Vere veneranda Sacerdotum dignitas, in quorum
manibus Dei filius, velut in vtero Virginis, incar-
natur. *S. August. conc. 2. sup. Psal. 37.*

De eodem.

- 44 DVM conspicias Dominum immolatum, Sacerdotem Sacrificio incumbentem, ac preces fundentem, tum vero turbam circumfusam pretioso illo sanguine intingi, ac rubefieri, etiam ne te inter mortales versari, atque in terra consistere censes? ac non potius è vestigio in cælos transferri? ac non, carnis cogitationem omnem abijciens, nudo animo, mēte pura, circumspicis, quæ in cælo sunt? O miraculum! O Dei benignitatem! Qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur, ac se ipsum tradit volentibus ipsum excipere, ac complecti, &c. *Chrysost. de Sacerd. l. 3.*

De eodem.

- 45 PER tempus Sacrificij Angeli Sacerdoti affident, & cælestium potestatum vniuersus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, Angelorum choris plenus est, &c. *Idem S. Chrysost. de Sacerd. l. 6.*

De eodem, ex visione cuiusdam viri sancti: ac de reuerentia Missæ celebrationi adhibenda.

- 46 SÆPE vidit in Ecclesia (intellige Ioannem quendam Sacerdotem) Angelos, sed maxime tempore Sacrificij: itaque, admiratione & lætitia plenus, amicis multum spiritualibus seorsum narrabat, quemadmodum, cum Sacerdos Oblationem sanctam facere inciperet, plurimi Angeli è cælo delapsi

delapsi, splendidissimis stolis induti, nudo pede aspectu intento, vultu demisso, circumstantes altare, magna reuerentia, ac quiete, ac silentio, vsque ad mysterij consummationem assistunt; deinde discurrentes huc atq; illuc per totam Ecclesiam, Episcopos ac Presbyteros, qui corpus ac sanguinem distribuunt, adiuuant, & corroborant. Hæc scribo, vt, intelligentes, quanti tremoris sit diuina Missa, nec ipsi remissi timorem Dei negligatis, nec vllos alios loqui, aut musitare tempori oblationis, neq; innuere audacter, aut à statu grauitatis dimoueri, neq; huc atq; illuc circumspicere, aut ignaue, & disperse vagari permittatis. dicit enim Dominus Moyse, ac per eum omnibus Sacerdotibus: Facite filios Dei reuerentes, & non contemptores. *s. Nilus ad Anastasium Episcopum, tom. 3. Bibliotheca Sanctorum Patrum.*

De voluptate cuiusdam Eremitæ inter Missarum solemnia.

Cum Maris Eremita longo tempore desiderasset videre spirituale & mysticum Sacrificium, rogauit, vt diuini doni illic fieret oblatio. Ego vero lubenter parui; & iussi sacra vasa afferri, & pro altari vsus Diaconorum manibus, mysticum, diuinum, & salutare obtuli Sacrificium. Ille autem spirituali implebatur voluptate, & existimabat se ipsum cælum videre, dicebatque se numquam tantam cepisse voluptatem. *s. Theodoret. hist. relig. c. 20.*

H 3

Sacer-

Sacerdos pro quibus offert Sacrificium.

- 48 ALTARI assistens Sacerdos pro vniuerso orbe terrarum, pro absentibus, atque præsentibus, pro iis qui ante nos fuerunt, pro iis qui post nos futuri sunt, Sacrificio illo proposito, Deo nos gratias iubet offerre. Hoc quippe & à terra nos liberat, & transponit in cælum, atque ex hominibus Angelos facit. *S. Chrysost. hom. 37. in Matth.*

In Missa facienda memoria defunctorum, extradiitione Apostolorum.

- 49 Diui Apostoli, discipuli Saluatoris, qui totum Mundi circulum viuum cepere prædicando Verbum, quod suis oculis viderant, in tremendis, impollutis, vitalibusq; Sacramentis, memoriam eorum qui fideliter obdormierunt habendam edixerunt. *S. Io. Damasc. serm. de defunctis. S. Chrysost. hom. 3. in ep. ad Philipp. & 69. ad popul. Antiochen. 41. in ep. 1. ad Cor. & hom. 12. in Acta Apost. S. Cypr. ep. 9. l. 1. S. August. l. de cura pro mortuis agenda. c. 1. & de verbis Apostoli, serm. 34. al. 32. l. 9. Confessionum c. 11. 13. S. Epiph. cont. Aërium.*

Missa non celebranda vulgari sermone, & quod S. Petrus Latine celebrauit.

- 50 ET SI Missa magnam continet populi fidelis eruditionem; non tamen expedire visum est Patribus, vt vulgari passim lingua celebraretur. *Conc. Trident. sess. 22. c. 18. & can. 9. Et, S. Petrum Roma Missam*

Missam Latine celebrasse, testatur S. Isidorus de off. Eccles. l. I. c. 15. & Hugo Card. de off. Eccles.

Missæ ritus quales tempore Apostolorum.

INSPICIAMVS per singula mysterij sanctissimi ritum, exactissimamque confectionem; &, quid spiritualiter signet, indagare pergamus. Itaque Pontifex quidem, ubi orationem sanctam supra diuinum altare peregit, ex ipso incensum adolere inchoans, omnem fani ambitum circuit. Deum, ad sanctum altare iterum rediens, Psalmorum incipit melos, concinentibus secum sacra carmina omnibus Ecclesiastici ordinis gradibus. Deinde, ministrorum officio, sanctarum scripturarum lectio suo ordine recitatur. Post hæc, extra delubrum catechumeni fiunt, & cum ipsis energumeni, & ij quoque, qui in pænitentia sunt. Manent autem intus soli, qui diuina spectare merentur, atque percipere. Porro ministrorum alij quidem pro clausis templi foribus adstant, alij proprij aliquid muneris agunt. Qui vero ipsius ordinis præcipui sunt vna cum Sacerdotibus sanctum Panem, & benedictionis Calicem sacrosanctis Altaribus imponunt; cum ante præcesserit ab omni Clero vniuersalis laus, atque confessio. Ad hæc, venerandus Antistes, orationē sanctissimam peragens, pacē sanctā omnibus nuntiat; &, cum se mutuo omnes salutauerint, mystica Sanctorū recitatio fit. Vbi vero manus tum Antistes, tum Sacer-

dotes aqua lauerunt, Pontifex ad medium diuini assistit Altaris: circumstant autem soli cum Sacerdotibus electi quinq; ex ministrorum numero. A vero Pontifex, cum diuina munera laude persecutus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conficit: & quæ ante laudauerat venerandis operata atq; abdita signis in conspectum agit, diuinaq; munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum communionem & ipse conuertitur, & reliquos vt communicet hortatur. Sumpta demum, atq; omnibus tradita cõmunione diuina, gratias referens, finem mysteriis imponit. Ac multi quidem sola in signa diuina prospiciunt: ipse autem semper diuino spiritu ad excelsa signorum initia, felicibus & intelligibilibus intuenda luminibus, Pontificia dignitate, ac merito, munditiaq; singulari, diuini capaciorisq; sensus attollitur. *S. Dionys. Areop. Eccles. hierarch. c. 5. vbi latius explicat singulorum rituum causas, & significationes mysticas.*

Missa à ieiunis celebranda.

- 52 PLACVIT Spiritui sancto, vt in honorem tanti Sacramenti, scilicet Eucharistiæ, prius in os Christiani corpus intraret, quam cæteri cibi, &c. *S. August. de conf. dist. 2. c. liquido. Nullus post cibum potumque, quantumlibet minimum sumptum, Missas facere præsumat. Concil. Toletan. 7. 7. q. 1. c. nihil, de conf. dist. 2. c. Sacramenta altaris.*

Panis

**Panis, Vinum, & Aqua ad Sacrificium
mundissime tractentur.**

DILIGENTER obseruetur, vt Panis, & Vi- 53
num, & Aqua, sine quibus Missæ nequeunt cele-
brari, mundissime atque studiose tractentur, & ni-
hil in eis vile, nihil non probatum inueniatur: iu- *Deu. 12.*
xta illud, quod ait Scriptura: Sit timor Domini vo-
biscum, & cum diligentia cuncta facite. *Concil. To-*
letan. 16. c. 6. S. Burchard. l. 5. c. 29.

**In Missa quæ clara, quæ submissa voce di-
cenda, & qualiter.**

INTROITVM Missæ, Orationes, Epistolam 54
Graduale, Euangelium, Symbolum, &c. non
secreta, sed alta, & intelligibili voce proferat Sa-
cerdos. Secreta vero, & Canonem morose, &
distincte, submissa voce legat. *Sacerdotale Rom.*
p. 1. c. 13.

In Missa qualiter signa facienda.

In celebratione quisq; Calicem, & oblata non 55
circulo, aut digitorum vacillatione; sed vinctis, &
extensis digitis Cruce signet, sicq; benedicat. *Idem*
Sacerdotale ibidem.

Missæ coram duobus celebranda.

NVLVS Presbyterorum Missarum solemnia 56
celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, si-
bique respondentibus, ipse tertius habeatur, &c.
S. Soter. Papa de cons. dist. 1. c. hoc quoque. c. Episcopus
Deo.

H 5

Omnes

Omnes, etiam laici, respondere teneantur ad Salutationes Sacerdotales.

- 57 INTIMANDVM est fidelibus, vt ad Salutationes Sacerdotales congrue responsiones discant vbi non solum Clerici, & Deo dicati, responsiones Sacerdoti offerant, sed omnis plebs, consono voce, deuote respondere debet. *Concil. Aurel. s. 2.*

Duo Diaconi abigant muscas ex altari duobus flabellis.

- 58 Duo Diaconi ex vtraque parte altaris teneant flabellum, confectum ex tenuibus membranis, vel ex pauonum pennis, vel ex velo, quibus leuiter abigant præteruolantes bestiolas, ne in pocula incidant. *S. Clemens de Constit. Apost. l. 8. c. 5.*

Qualiter continuanda Missa, quam non potuit explere qui cœpit.

- 59 CVM à Sacerdotibus Missarum tempore sacramenta celebrantur, si ægritudinis acciderit quilibet euentus, quo cœptum nequeat consecrationis explere mysterium, sit liberum Episcopo, vel Presbytero alteri consecrationem exequi officij cœpti, &c. *Concil. Toletan. 7. c. 2. 7. q. 1. c. nihil, de cons. dist. 1. c. vt illud.*

De Confessione in Missa.

- 60 GENERALIS confessio in Missa præcedit, propter venialia peccata oblita, vel neglecta. *Innoc. 3. de sacro altaris mysterio. l. 2. c. 13. Huius institutionis*

tionis auctor fuit S. Damasus, teste Platina. sed Beruo de offic. Missæ c. 25. hoc adscribit S. Pontiano.

De Introitu, & Psalmo.

INTROITVS significat aduentum Christi mun- 61
dum: & cantus, qui sequitur, significat voces Pro-
phetarum, aduentum Christi pronuntiantium.
Rupertus l. 1. de diu. off. c. 28. Hunc instituisse dicitur
S. Celestinus Papa anno Domini 426. teste Martino Po-
lono in Supputationib. & Platina in Celestino. Quam-
uis multo antiquius censeat esse Tho. Waldensis de Sa-
cramentalibus, tomo 5. tt. 4. c. 31. Vide Cassianum l. 3.
c. 11. & S. Dionys. de Eccles. hier. c. 3. ibi. Itaque Ponti-
fex, &c. Olim integer Psalmus dicebatur in Introitu
Missæ, vt refert Hugo Card. de officiis Ecclesiæ l. 2. c. 11.
Postea vero vnicus tantum Psalmi Versiculus intro-
ductus est loco totius Psalmi.

De Gloria Patri.

GLORIA Patri, & Filio, &c. ponitur in fine 62
introitus, ex Decreto S. Damasi Papæ, vt refert Hugo
vbi sup. Concil. Vassense c. 6. Quamuis Concil. Toletanum
4. c. 14. præcipiat, dicendum, Gloria & honor Patri,
vt videre est in Missa S. Leandri Hispalensis, siue Mo-
zarabum, qua vsa est Hispania vsque ad tempora Al-
fonsi Sexti. Alij aliter dicebant: vt colligitur ex Ni-
cephoro Eccles. hist. l. 9. c. 24. l. 18. c. 51. vbi dicit, inuen-
ta à Flauiano, adiuuante S. Chrysostomo, de feriis c. 2.

De Kyrie eleyson.

KYRIE eleyson, instituit iterata voce cantari 63
Concilium Vassense, can. 3. anno Domini 450. Et Hugo
vbi

Vbi supra tenet S. Syluestrum Papam circa annum Domini 320. idiomate Græco primum suscepisse. Sed Ecclesie traditio tenet, S. Gregorium decreuisse, vt nouies in Missa caneretur. Vide eundem S. Greg. ep. 63. l. 7. S. Chrysost. hom. 21. ad Romanos, & de laude eorum, qui conueniunt in Ecclesia. Amalarius c. 6. de off. Missæ. Quare autem Græce dicamus, & non Latine, quadruplicem rationem affert Card. Turrecrem. de consecr. dist. 1. c. Iacobus. Et quare nouies, contra nouem genera peccatorum, refert Innoc. de sacro altar. myst. cap. 19. l. 2. quamuis aliter dicat Amalarius l. 4. c. 2. de Eccles. off. & aliter S. Thom. p. 3. q. 83. ar. 4. ter scilicet pro persona Patris, ter pro persona Filij, ter pro persona Spiritus sancti: & cum subditur, Kirie eleyson, contra triplicem miseriam, Ignorantiam, Culpa, & Pœna.

De Gloria in excelsis.

- 60 GLORIA in excelsis Deo, Telephorus Papa anno Domini 140. iussit cani in Missis Natalis Domini, de consecr. dist. 1. c. nocte sancta. Et postea in Missa Cane Domini constituit Nicolaus Papa, eadem dist. c. porro. Et ultimo Symmachus Papa adiecit, vt in omnibus Dominicis & festiuitatibus Martyrum caneretur. S. Hilarius Pictauiensis Episcopus tempore Concilij Niceni adiecit illa quæ sequuntur, ab illo loco, Laudamus te, quia precedentia Telephorus Papa cani iusserat. Alcuinus de diu. off. c. de celeb. Missæ. sed verius est, hymnum istum ab Apostolis compositum: integer enim fere exat apud S. Clementem l. 7. de constit. Apst. c. 48.

De

De Dominus vobiscum, Et cum Spiritu tuo.

Dominus vobiscum, *sumptum est ex c.2. Ruth, 65*
 Et 2. Paralipom. 15. Et cum Spiritu tuo, tradi-
 tum est ab Apostolis, secundum Concil. Bracharense
 l. can. 21.

De Orationibus, vel Collectis.

ORATIONES, vel b Collectas, à primitiua Ec-
 clesia institutas, quibus vel laudatur Deus, vel ab eo
 aliquid petitur; easq; non nisi impari numero dicendas,
 neque vltra septem, tenet Innoc. de sacro altaris myst.
 c. 26. vbi de auctoribus earū. Neq; alias dicēdas, quam
 quæ probatæ in Concilio fuerint, vel cum prudentiori-
 bus collatæ, iuxta Concil. Carthagin. 3. can. 23. Et Mile-
 uitanum can. 14. sub Innocentio 1. Et Africanum can.
 70. Concluduntur, dicendo, Per Dominum no-
 strum, &c. videlicet, Patrem orando per Filium, iuxta
 eiusdem Filij præceptum: Quodcunq; petieritis Patrem Ioan. 6.
 in nomine meo, dabit vobis.

b Collectæ] præter alia significata, (vt contribu-
 tiones, Et tributa, vt collectiones eleemosynarum, quæ
 fiebant ad alendos fideles, 1. Cor. 6. vt festa, Et con-
 gregationes populi, Et cætus, Deutr. 16. 2. Paralipom.
 7.) sunt in proposito nostro Orationes, quæ circa Prin-
 cipium Missæ dicuntur: quia Sacerdos, qui legatione
 fungitur apud Deum pro populo, petitiones omnium
 in vnum colligit, Et concludit, vt eas ad Dominum
 referas. Proprietamen sunt Collectæ, quæ super popu-
 lum

lum collectum dicuntur, quas vocat Collationes, vel Collectiones, Concilium Agathen. c. 30. de consecr. dist. 5. c. conuenit. Vel dicuntur à Collectione, eo quod ex auctoritate diuinarum Scripturarum sint collectæ: vel quod ex multis sermonibus vna colligitur oratio, vt reperitur in Fragmentis Caroli Magni de veteris Ecclesiarum ritibus cap. de sacrif. Missæ. Aliter interpretatur Microlog. c. 3. de Eccles. obseruat. Sed hæc modo sufficiunt.

De Epistola.

- 67 SCRIPTURAS sacras tam de nouo, quam de veteri testamento, consuetas legi in Missa tempore Apostolorum, patet ex can. 9. Apostolorum. S. Dionysius de Eccles. hier. c. 3. S. Clem. de Const. Apost. l. 2. c. 57. Quare autem legatur ante Euangelium, sunt variae rationes: quas referunt Rupertus l. 1. c. 32. de diuinis off. & Innoc. de Sacro alt. myst. l. 2. c. 28. In Dominicis legi consuevit ex nouo testamēto, quia sumus sub lege gratiæ quam post resurrectionem, quæ Dies Dominicus representat, vniuerso Orbi illuxit. Hæc olim in Missa à Diacono recitabatur, vt tradit Catechismus Pij V. de sacramento ordinis.

De Graduali, siue Responsorio Missæ.

- 68 GRADUALE, Pœnitentiæ lamentum indicat. Rupertus de diu. offic. l. 1. c. 34. Innoc. l. 2. c. 31. S. Gregor. ep. 8. l. 9. Concil. Tolet. 4. c. 10. Illud inuenisse dicunt alij S. Gregorium, alij S. Ambrosium, alij Gelasium: sed certius est, auctorem fuisse S. Cælestinum Papam, secundum Rupertum l. 2. c. 21. Beruo de off. Missæ c. 25. In Officio Romano, & in Ambrosiano, Responsorium Missæ dicitur.

De

De Halleluiah.

POST Lamentum Gradualis sequitur consolatio, quæ per Halleluiah significatur: quia beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. *Innoc. l. 69 c. 32. S. August. ep. 178. S. Isid. de off. l. 1. c. 13. Et l. Mar. 9. 6. Etymolog. c. 19. Et proprie significat, laudate Dominum. Idem S. August. super Psal. 118.*

De Tractu.

TRACTVS significat Gemitum sanctæ Ecclesiæ. *Alcuinus de diu. off. c. de septuagesima. Hugo de Sancto Victore in Speculo Ecclesiæ, c. 7. Et Miseriam præsentis incolatus. Innoc. l. 2. c. 32. Aliquando vero etiam Lætitiæ sonat: ut probat Amalarius de Eccles. off. l. 3. c. 14. Et ratio est, quia quandoque lacrymæ intercedunt ratione superni gaudij, et irrigui superioris: et tunc Tractus Lætitiæ significat. Durandus in Rationali, l. 4. c. 20. S. Greg. l. 3. Dialog. c. 34.*

De Prosa, vel Sequentia.

PROSA Sequentiam significat: & illud tempus ad nostram mentem reducit, quando non erit necessaria locutio verborum; sed sola cogitatione mens menti monstrabit quod retinet in se. *Alcuinus de diu. off. c. Quid significant vestimenta. Amalarius lib. 3. de off. c. 10. Eas in Ecclesia cantari constituit Nicolaus Papa I. ut refert Trithemius in eius vita, circa annum Domini 860.*

De Euangelio.

A Primis Apostolorum successoribus constitutum

I/a. 14.

tutum est, vt in missa ante celebrationem Sacrificij Euangelium legeretur. *Strabo de rebus Ecclesie*. 22. Et lecturus Euangelium Diaconus faciem suam versus Aquilonem ponit, vt ostendat verbum Dei, & annuntiationē Spiritus sancti contra eum dirigi, qui semper Spiritui sancto contrarius est. *Alicuius de diu. in off. de celebr. Missæ. Innoc. l. 2. cap. 43.*

De Symbolo.

- 73 SYMBOLUM Apostolicum (de quo S. Augustinus serm. 2. Dominicæ palmarum) in Missa recitabatur in primitiua Ecclesia vsq; ad tēpora S. Marci Papæ circa annum 339. Sed postea propter Arianorum hæresim Smbolum Nicænum in Ecclesia decantari alta voce post Euangelium ipsemet S. Marcus præcepit. *Berno de off. Missæ c. 25.* Deinde *Damasus* solemnibus diebus Symbolum Constantinopolitanum ad Missam cantari instituit. *Rubertus de diu. off. l. 2. c. 12.* Post, vt die Dominica in omnibus Ecclesiis Symbolum recitetur, statuit *Concil. Toletan. 3. cap. 2.* *Agathense. c. 9.*

De Offertorio.

- 74 OFFERTORIUM dicitur ab offerendo, quia dum cantatur Sacerdos accipit oblationes. *Innoc. l. 2. c. 53.* Vbi, Ordo conueniens, inquit, vt post predicationem sequatur fides in corde, laus in ore, fructus in opere, fides in Symbolo, laus in Offertorio, fructus in Sacrificio. Incipit Offertorium, vbi Sacerdos dicitur Domini

*Dominus vobiscum ; Et finitur cum alta voce dicit:
Per omnia secula seculorum. Traditur fuisse auctor
Offertorii S. Gregor. ut refert Rudolphus Tungrensis
de Canonum obseruantia propos. 23. Vide S. Isidor. de
off. l. 1. c. 14. Rabanum de instit. clericorum l. 1. c. 33. Et,
quod semper ad Missam sint oblationes faciendæ, præ-
cepit, Greg. 7. de consecr. dist. 1. c. omnis Christianus.*

De permissione Aquæ & Vini.

Non debet in Calice Domini aut vinum so- 75
lum, aut sola Aqua offerri; sed vtrumque permi-
ssum; quia vtrumque ex latere eius in passione
sua perfluxit. S. Alex. de consecr. dist. 2. c. in Sacra-
mentorum. c. cum omne. Concil. Carthagin 3. can. 24.
Et plus de vino, quam de aqua ponendum in Calice. Ho-
noriu de celebr. miss. c. perniciosus. Idque propter mul-
tas rationes, quas refert Magister sententiarum l. 4. dist.
12. S. Th. p. 3. q. 74. art. 8.

De Manuum lotionem.

DE hac secunda Manuum lotionem inter Mis- 76
sarum solemniam extant plurimorum Patrum an-
tiqua documenta. S. Dionys. de Eccles. hier. cap. 3. S.
Clem. de Constit. Apost. l. 8. ca. 11. ubi quod est signum
puritatis animarum, quæ Deo dicatæ sunt. S. Chrysost.
hom. 61. ad populum Antioch. sanctus Cyrill. catechesi
mystag.

De Orate fratres.

SACERDOS hoc faciens hortatur se, & fra- 77
tres ad orandum; quia Dominus orauit & disci-
pulos ad orandum excitauit. Hoc adscribitur S. Leoni

I

Papæ

Papæ Rodulphus. Tungrens. de canonum observ. propositione vltima. Sed S. Chrysost. hom. 10. in Epistolam 2. ad Corinth. eius meminisse videtur, & S. August. ep. 106. ad Vitalem.

De Secreta oratione.

- 78 SILENTIVM Sacerdotis latibulum Christi designat. *Innoc. 3. l. 3. c. 54. In ea precatur Sacerdos per eandem hostiam purgari vsquequaque. Sacerdotis solius est, soli Deo offerre sacrificium. Et ideo, quia Deo cogitationibus loquimur, non est necessaria vox reboans; sed verba, ad hoc tantum, vt Sacerdos eisdem admoneatur, quid cogitare debeat. Amalarius l. 3. de Eccles. off. c. 20. Vide Th. Walden. de Sacramentalibus, tomo 4. c. 3.*

De Præfatione.

- 79 FINIS Orationis Secretæ est principium præfationis, propter quod Sacerdos insinuat, Christum esse lapidem angularem, qui fecit vtraque vnum. *Innoc. l. 2. c. 61. Et vulgo creditur, S. Gelasium fuisse auctorem præfationum. Alcuinus de diu. off. c. de celebr. Missæ. Sed verius est, Præfationes institutas ab ipsis Ecclesiæ primordiis. S. Clem. de Constit. Apost. l. 8. c. 16. S. Cypr. de oratione Dominica. S. Chrys. hom. 3 in c. 3. ad Coloss. Quis vero fuerit primus auctor, non constat. Walafridius Strabo l. 2. de rebus Eccl. c. 22.*

De Sanctus, Sanctus, Sanctus.

- 80 VVLGO receptum est, S. Sixtum addidisse ad missam hanc vocem Sanctus, ter repetitam. *Rupertus l. 2. de diu. off. c. 21. Microlog. de Eccles. observationibus*

nibus, c. 11. Concil. Vafense c. 6. Sed ex Liturgiis Sancto-
rum Iacobi & Marci, qui aliquot annos præcesserunt
S. Sixtum, apparet, antea in Missa cantari consuetum.
S. Clemens. de Constit. Apost. l. 8. c. 16. Et dicitur ter
Sanctus, in confessionem trium personarum; & semel
Deus Sabbaoth, in testimonium vnius Deitatis, & es-
sentiae. Stephanus Eduen. de Sacram. altaris, c. 12. Al-
cuinus de diu. off. c. de celebr. Missæ.

De Olanna in excelsis.

HANC vocem in aliam linguam transferri non
posse, dicit sanctus Hieron. ep. 145. ad S. Damasum,
& S. August. l. 2. de doctrina Christiana, c. 11. Alij di-
cunt, significare Gloriam; alij redemptionem; alij Sal-
uifica, siue Saluum fac. S. Chrysost. hom. 37. in c. 21. S.
Matt. in opere imperfecto. Vide Euthy. in c. 21. S. Matt.

De Canone.

CREDIMVS quod formam verborum, sicut
in canone reperitur, & à Christo Apostoli, & ab
ipsis eorum acceperunt successores. Innoc. 3. de ce-
lebr. Missarum. c. cum Martha. licet quidam tribuant
eius compositionem Scholastico cuidam, vt colligi au-
tumant ex S. Greg. l. 7. ep. 63. Quod verisimilius est
non esse nomen proprium, sed significare virum ali-
quem peritum, & in rebus Ecclesiasticis exercitatum.
Alij dant S. Gelasio Papæ, vt refert Inno. 3. de sacro alt.
mysterio, l. 3. c. 10. Clith. de off. Missæ. c. 18. De cuius Ca-
nonis peculairi interpretatione quia multi in ea sunt
prolixius immorati, legendi sunt inter alios Inno. 3. l. 3.
de sacro alt. mysterio, Gabr. Biel's integer liber, & Odo
Episcopus Cameracensis.

De Oratione Dominica, vel legitima,
& eius præfatione, præceptis salutari-
bus, &c.

- 83 HÆC Præfatio vetustior est, quam plerique arbitrantur. Nam de illa mentionem facit S. Cypri. tract. de Oratione Dominica duobus locis, ibi: Qui inter cætera. & ibi: Quod nomen. Orationem vero Dominicam in Missæ sacrif. dicendam, Christus ipse Apostolos docuit, auctore S. Hieron. contra Pelagianos l. 3. & S. Greg. l. 7. ep. 63. refert, hunc fuisse modum Apostolorum. S. Ambros. l. 5. de Sacramentis. c. 4. vnde conuincitur error dicentium S. Greg. fuisse auctorem dicendi orationem Dominicam in Missæ sacrificio. De cuius orationis auctoritate, & virtute vide sup. p. 1. c. 7. §. 1. nu. 41. 42. Quamlibet.

De fractione Hostiæ.

- 84 ANTE Communionem frangit Sacerdos Sacram Hostiam in tres partes, corpore tamen Christi integro & illæso sub partibus Hostiæ, & fractis speciebus. S. Dionys. de Eccles. hier. c. 3. Et quod in cruce passus non est, id in oblatione patitur; & propter te frangi permittit, vt omnes satiet. S. Chrysost. hom. 24. ad c. 10. prioris Epistolæ ad Corinth. de consecr. dist. 2. c. qui manducat, c. cum frangitur. Harum trium particularum significationem Sergius Papa notauit de consecr. dist. 2. c. triforme. Pars scilicet oblata in calicem missa, corpus Christi, quod iam resurrexit, significat: pars comesta, ambulans adhuc super terram: pars in altari, vsque ad finem Missæ remanens, corpus in sepulcro;

pulcro: quia usque ad finem sæculi corpora Sanctorum in sepulcris erunt. Vel aliter, secundum Rabanum de instit. Clericorum l. i. c. fin. Vel aliter, secundum Stephanum Eduensem de sacra. alt. c. 18. Vel aliter secundum S. Th. p. 3. q. 83. art. 5. Alias interpretationis ponit Innoc. l. 6. c. 3. de sacro altar. myst. Sed aduerte, quod ritum illum, tertiam partem reseruandi usque ad finem Missæ, Ecclesia immutauit propter pericula, quæ possent contingere in illius particula reseruatiōe. S. Th. ubi supra, & gl. d. c. triforme.

De Agnus Dei.

LICET vulgo credatur, hanc precationem à Sergio Papa inuentam, vt à clero & populo hoc decantaretur: vt ait Rupertus l. 2. c. 22. de diu off. Strabo de rebus Eccles. c. 22. Bernardus de quibusdam rebus ad Missam spectantibus c. 19. Antiquiorem tamen esse, coniici potest ex S. Chrysost. hom. 41. in ca. 15. prioris Epist. ad Corinth. ibi: Nec frustra memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebramus, aut accedimus pro istis, Agnum illum iacentem, & peccata mundi tollentem, deprecantes. Ecce precatio, Agnus Dei. Sane his verbis Christum adoramus, & rogamus.

De Pacis osculo.

OSCVLVM Pacis in Missa nonnulli tribuunt. S. Leoni Secundo. Beruo de off. missæ c. 2. & Platina in eius vita. Alij Innocentio l. vt videtur innui de consecr. dist. 2. c. Pacem. Amalarius de Eccles. off. l. 3. ca. 32. Strabo de rebus Eccl. c. 22. Sed longe ante tempora Innoc. Osculum Pacis dari solebat in Missa, ex traditione Apostolorum: Salutate inuicem in osculo sancto, &c.

1. Co. 16.

Rom. 16.

S. Dionys. de Eccl. hier. c. de commun. Iustinus apologia
 2. circa fin. Tertul. de Oratione. S. Greg. Nazianz. orat.
 3. de pace. Osculum Pacis porrigere, tempore quo sacra-
 menta celebratur, in vsu Ecclesiæ est: sed vereor ne plu-
 res ex vobis labiis tantum pacem faciant; cum tamen
 Christus non ore, sed corde velit proximum saluari. Ita
 S. Chrysost. l. 1. de compunctione cordis. & hom. de per-
 ditione iudæ, ad finem. & hom. 51. ad populum An-
 tioch. S. August. serm. de vig. Paschæ. Obseruandū ta-
 men est, viros quoad osculum secerni à feminis; vt viri
 laici laicos, feminae feminas osculentur. S. Clem. de Con-
 stit. Apost. l. 8. c. 11. propter rationem, quā affert Ama-
 larius l. 3. c. 32. de Eccl. off. Hodie vero, ne, sub recti spe-
 cie, aliquid libidinis à diabolo suggeratur, tabula, Chri-
 sti imaginem, vel sanctorum reliquias continens, offer-
 tur singulis osculanda; vt tradit Gabriel in Canone
 Missæ, lectione 81. Quæ tamen in Missis defun-
 ctorum non datur; vt tradit Amalarius leg. 3. de
 Eccles. off. c. 44. propter varias rationes, quas affert
 Card. de Turrecremata d. c. Pacem. Nec etiam datur in
 die Parasceues; neque Sabbato sancto; neq; in officio
 Passionis Domini. Idem Amalar. l. 1. c. 13. l. 3. c. 44.

De Antiphona, quæ Communio dicitur;
 & Oratione, quæ subsequitur, quæ
 Postcommunio appellatur.

87 QV I S fuerit auctor, vt hæc Antiphona dice-
 retur in Missa, ignoratur. Certum est autem, quod
 significat Apostolorum gaudium de Christi re-
 surrectione, secundum illud: Gauisi sunt disci-
 puli viso Domino, & præ gaudio mirabantur.

Innoc.

Innoc. de sacro alt. myst. l. 6. c. 10. Et hæc Antiphona Communio appellatur, hoc est, gratiarum actio, iuxta *Psalm. 21.* illud: Edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt Dominum. Durandus in Rationali l. 4. c. 56. Postcommunio autem est oratio nouissima, quæ sequitur hanc Antiphonam. In illa precatur Sacerdos pro iis qui Eucharistiam sumpserunt: & significat orationem capitis nostri Iesu Christi, qui pro nobis quotidie interpellat ad Patrem; & quod Apostoli post ascensionem Domini in oratione perseverauerunt. Ita Durandus ubi sup. c. 57.

De Ite, Missa est: & benedicamus Dño.

Hæc Salutatione monentur adstantes; ut recedant; quia missa est Hostia, cui omnis laus, honor, & benedictio, & gloria, ad quem de hoc exilio transire festinandum est celeri cursu sanctoq; mentis excessu. Stephanus Eduensis de Sacramento altaris c. 18. Aliter interpretatur Micrologus de Eccles. obseru. c. 20. Apud antiquos Patres consuetum fuit dici, Ite in pace; ut videre est apud S. Clemenem de Constit. Apost. l. 8. & c. 15. S. Cypr. de spectaculis. In quibusdam Missis dicitur: Benedicamus Domino. ut, peracto S. Sacramento, gratiarum actio cuncta concludat: ut ait S. August. ep. 59. ad Paulinum. S. Amalarius l. 1. de Eccl. off. c. 34. Vtrobique populus respondet, Deo gratias. S. Dion. de Eccl. hier. c. 3. S. Chry. hom. 82. sup. Mat. De cuius responsionis commendatione vide S. Bonavent. opusculo de perfectione vitæ c. 5. ex S. Augustino.

De benedictione in fine Missæ.

CHRISTVS post vltimum conuiuium discipulos

pulos, ab eis discessurus in cœlum, benedixit sicut
& Sacerdos populum cum oratione post commun-
ionem benedicit; videlicet, iam cito discessurus
ab eo. Cui tamen prius, vt ipse discedat, per *Ite*,
missa est, denuntiat: in figuram angelorum, qui
discipulis, discedente Domino ab eis, dixerunt:
Viri Galilæi, &c. Ita Micrologus de Eccles. obseru. c.
20. Concil. Agath. can. 30. de consecr. dist. 5. c. conuenit.
Et dist. 1. c. missas. Concil. Aurelian. 2. can. 28.

De Osculo Altaris.

90 AD finem Missæ, & quoties Sacerdos ad popu-
lum conuertitur, osculatur Altare. Quod est si-
gnum & amoris, & reuerentiæ. Cum autem Al-
tare Christum referat, qui & ipse est Altare Dei,
Sacerdos, Altare osculando, meminisse debet de-
siderij & amoris sponsæ, id est Ecclesiæ, quæ suspi-
rans dicit: Osculetur me osculo oris sui. *Innoc. de*
sacro alt. myst. l. 3. c. 14. Micrologus de Eccl. obser. c. 22.

Auctores de diuinis officiis Missæ.

91 DE his omnibus, & de expositione omnium
quæ fiunt in Missa, vide latius apud *S. Thomam opu-*
sculo 66. Et p. 3. q. 83. S. Dionysium de Eccles. hierar. c.
3. S. Isidorum de Ecclesiasticis officiis, S. Bonauentura
opusculo 22. in sacra Missa mysteria tom. 2. Alcuinum
de officiis diuinis, Amalarium Treuerensem de off. l. 3.
Rabanum Moguntinū de institutione Clericorum; Iuo-
nem Carnotensem in Sermonibus de rebus Eccles. S. An-
tonium in Summa, p. 3. tit. 14. c. 7. §. 3. Et Inno. de sacro
altaris

mysterio, Hugonem Cardinalem in Speculo Ecclesiæ, & inf. p. 3. capp. 16. 17. 18. & Gabrielem in Canone Missæ, & Odonem Episcopum Cameracensem, & Cardinalem Petrum Damianum de Dominus vobiscum. De auctoribus autem omnium, quæ fiunt in Missa, vide Rupertum Abbatem de diuinis officiis l. 2. c. 21.

De vero autem sacrosanctæ Missæ sacrificio extant, inter alia sanctorum Patrum monumenta, ea quæ sequuntur.

S. Ignat. ep. ad Smyrneos, & ad Trallianos. S. Irenæus 92
l. 4. aduersus hæreses, c. 32. & 34. S. Martialis ep. ad Burdigalenses. S. Iustinus Martyr Dialogo in Tryphonem. Tertullianus de cultura feminarum. S. Cyprianus de lapsis, & l. 2. ep. 3. S. Hippolytus Martyr de consummatione. Origenes l. 8. contra Celsum. S. Athanasius orat. pro defunctis. S. Gregor. Nazianz. ad Heronem in funere patris. Eusebius l. 1. demonstrationum Euangelicarum, c. 10. l. 5. c. 3. S. Basilii de Spiritu sancto, c. 27. S. Ambrosius in Hexaemero l. 6. & ep. 21. ad Theodosium. S. Hieron. cont. Vigilantiū, & cont. Iovinianum. S. Epiphanius hæresi 75. & 80. S. Chrysost. l. 3. de Sacerdotio, & super ep. 2. ad Timoth. S. August. l. 2. Retractationum c. 11. & ep. 23. Confessionum l. 9. c. 11. S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi mystagog. 5. & Alexandrinus contra Nestorium. Theodoretus in c. 8. ep. ad Hebr. S. Leo Papa ep. 81. c. 2. S. Gregor. l. 4. Dialogorum, c. 58. S. Damasus l. 4. orthodoxæ fidei, c. 14. Oecumenius super epist. ad Heb. c. 10. Et hæc ultra innumeras Conciliorum traditiones, quas longum nimis esset referre.

Epitheta aliquot, & honorificæ nomenclaturæ, quibus sancti Patres Ecclesiæ Missæ sacrosanctum Sacrificium commendarunt.

S. Dyon. MYSTERIVM mysteriorum.
Sacrosancta, & augustissima mysteria.
Venerandissima mysteria.

Cæleste mysterium.

Sanctæ mysteriorum consecrationes.

Oblatio sanctissimi Sacrificij.

Horrorem afferentia mensæ Christi sacrificia.

Euseb. Deo plenum, & horrorem afferens, & sacrosanctum sacrificium.

Paphil. Incruentum sacrificium.

S. Ioan. Mortis Christi celebratio, horrendū sacrificium.

Chrys. Ineffabilia Sacramenta.

Sacra mysteria.

Horrenda mysteria.

Celebratio venerandorum mysteriorum.

Mysterium omnium maxime horrendum, verum.

Tremenda mysteria,

(dumq;

Tremendum sacrificium.

S. The. Sacrificium horrore, & reuerentia plenissimum.

odoret. Sacrificatio agni Dominici.

Oblatio spiritualis, & mystici sacrificij.

Oblatio diuini doni.

Oblatio diuini, mystici, & salutaris sacrificij.

S. Cyrillus. Sancti, ac viuifici, & incruenti operatio sacrificij.

Alex. Sanctum sacrificium, immaculata hostia.

Tremen-

Tremendum, & impollutum, vitaleq; Sacramen-
 Incruentum sacrificium. (tum.
 Verum, & singulare sacrificium.
 Tremendum mysterium.
 Oblatio munda munda, ex Malachia.
 Sacramentum pacis & caritatis.

S. Leo.
 S. Io.
 Dam.
 Concil.
 Tridēt.
 Catech.
 Rom.

De Vestimentis, Vasisque sacris, & linteis,

§. II.

SUMMARIVM.

SACERDOTES veteris legis sanctis vestibus induebantur, & qualiter. 1. 2.

Sacræ vestes nouæ legis quid significant in genere, & in specie. 3. 4.

Quæ vestes sint necessariae Missam celebraturo Sacerdoti. 3. 4. 5.

Illæ autem quales esse debeant, neque alibi, quam in diuinis officiis, induendæ, neque tangendæ ab hominibus non sacratis, à Subdiacono inferioribus. 8. 10.

Neq; palla sacræ, aut vasa à feminis etiam sacratis contingenda, aut incensum ad altare ponendum. 9.

Quæ fuerint præ vetustate consumptæ, incendantur; & cineres in oculta loca proijciantur. 19.

Calix, & Patena non ex alia materia, quam auri, argenti, aut stanni fiant, quamuis olim ex ligno fuerint. 11.

Sacræ

Sacra Vasa furari cupiens diuinitus punitur. 20.

Græcorum Ecclesia habuit alias vestes mysticas. 6.

Dalmatica quid. 3.

Colobium quid. ibidem.

Orarium quid. 7.

- 1 **A**PPLICABIS Aaron & filios eius ad fores tabernaculi testimonij, & lotos aqua indues sanctis vestibus, vt ministrent mihi. *Exod. 40, 29. 31. 35.*

Cum ingredientur Sacerdotes portas atrij interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquã laneum, &c. Cumq; egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministrauerant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarij; & vestient se vestimentis aliis: & non sanctificabunt populum in vestibus suis, &c. *Ezech. 44.*

Vestimenta sacra in genere, & in specie quid significant.

- 2 **V**ESTES ministrorum Ecclesiæ designant idoneitatem, quæ in eis requiritur ad tractandum diuina. Et, quia quædam sunt, quæ in omnibus requiruntur; quædam, quæ in superioribus, quæ non ita exiguntur in inferioribus: ideo quædam vestes sunt omnibus ministris communes, quædam autem superiorum tantum; & ideo omnibus ministris competit Amictus humeros tegens, quo significatur fortitudo ad diuina officia exequenda, quibus mancipantur; & similiter Alba, quæ significat puri-

puritatem vitæ; & Cingulum, quod significat re-
pressionem carnis. Sed Subdiaconus vltimus ha-
bet Manipulum in sinistra, quo significatur exter-
sio minimarum macularum; quia Manipulus est
quasi sudarium ad extergendū vultum: ipsi enim
primo ad sacra tractanda admittuntur. Habet et-
iam Tunicam strictam, per quam doctrina Chri-
sti significatur. Vnde & in veterilege in ipsa tin-
tinnabula pendeabant; Subdiaconi enim primo
admittuntur ad doctrinam nouæ legis annunti-
andum. Sed Diaconus habet amplius Stolam in
sinistro humero, in signum, quod applicatur ad
ministerium in ipsis Sacramentis. Et a Dalmati-
cam, quæ est vestis longa, sic dicta, quia in Dalma-
tiæ partibus primo eius vsus fuit, ad significandum,
quod ipse primo dispensator sacramentorum po-
nitur: ipse enim sanguinem dispensat; in dispen-
satione autem largitas requiritur. Sed Sacerdoti
Stola in utroque humero ponitur, vt ostendatur,
quod plena potestas dispensandi Sacramenta ei da-
tur, non vt ministro alterius: & ideo Stola descēdit
vsq; ad inferiora. Habet enim & Casulā, quæ signi-
ficat caritatem, quia Sacramentum consecrat cari-
tatis; scilicet Eucharistiam. *S. Thom. sup. 4. Sent. dist.*
24. q. 3. art. 3. de quo vide Innoc. 3. de sacro altaris myst.
l. 1. ac. 33. & S. Bonau. de præparatione ad Missam, tom.
2. Opusculorū, & Ven. Bedam in Collectaneis, ro. 3. c. de
septem ordinibus, & Alcuinū de diuinis officiis, cap. de
significatione vestimentorum, & Concil. Carthagin. 4.
c. 41. Matisconen. l. c. 6, Toletan. 4. c. 27. Bracharen. 1.

c. 27. & 3. Rhemen. c. 23. Anacletum ep. 3. Stephanum
ep. 1. ad Hilarium. Eusebium de vita Constantini l. 3. Tri-
pert. l. 5. c. 27. Hugonem Card. in Speculo Ecclesiæ, rub. 1.

Gal. 6. a Dalmatica] est vestimentum cum manicis, quæ ci-
tra cubitum desinunt in modum crucis: monens, induto-
rem suum crucifixum debere esse mundo, iuxta Aposto-
lum dicentem: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.
Hæc vestis subrogata est in locum Colobij, quod erat sine
manicis; licet cum aliquali manica referat Cassianus l. 1.
c. 5. vsos illo fuisse Monachos Egyptios. Cumq; proces-
su temporis nuditas brachiorum in altari culparetur, in-
uentus est à S. Siluestro vsus Dalmaticarum, ut refert Al-
cuinus de diuinis off. c. de signif. vestimentorum. Et pri-
mo quidem Sacerdotes Dalmaticis utebantur, & ali-
quando inuenimus S. Gregorium illarum vsu decorandos
esse concessisse Episcopum quendam, & Archidiaconum
suum, ut patet ex epist. III. l. 7. postea vero, cum Casulis
uti cœpissent, Dalmaticarum vsus Diaconis cōcessus est,
ut tradit Walafridus Strabo de rebus Eccles. c. 24. Neq;
aliis tunc temporis, quam Rom. Ecclesiæ Diaconis, ut illis
scilicet vterentur diebus solemnibus, in signum lætitiæ, ex
Concil. Salegunstadiensi dist. 76. c. de ieiunio. Hic autem
obiter scire est, non tantum Diaconorum mortuorum fe-
retra tegi Dalmaticis moris fuisse; sed & Romanorum
Summorum Pontificum; ut auctor est S. Gregorius l. 4.
ep. 44. ex Syn. Romana c. 4. Quod fieri vltius vetuit, ne
honor, qui sacris tantum martyribus ex decreto Euty-
chiani Papæ impendi consuevit, cuiusq; vitæ meriti ho-
minibus impertiretur. Deinde (ut ad propositum reuer-
tamur) Dalmaticarum, vel Tunicellarum vsus ad Sub-
diacono-

diaconos vsq; peruenit (cum antea tunicis tantum lineis induti procederent: vt tradit idem Gregorius 7. ep. 63. ad Ioannem Syracusanum) Quas tunicas Subdiacónalia vocare videtur Micrologus de Ecclesiasticis obseruationibus, c. 52. neque verò aliis inferioris ordinis hominibus concessus vsquam reperitur. Vnde semper mihi displicuit hodiernus sacræ huius vestis abusus, quam sine vlllo discrimine induunt non modo Clerici in minoribus constituti; sed & laici etiam vxorati, ad altare, vel in processionibus ministrantes. Quod ego nescio quo nomine contra debitam sacris vestibus venerationem subintroducendum est. Aduerte etiam alicubi pro Dalmatica Albam nominari, vt in Concil. Carthagin. 4. distinct. 93. c. Diaconus. & in Mogunt. II. q. 3. c. Episcopus, Presbyter.

Alia Sacerdotalium indumentorū significatio ex incerto carmine.

Tv, quicumque voles Missam celebrare, Sacerdos, 4
 Sis memor, & tota deuotus mente reuoluas,
 Qualia sit Christus pro te certamina passus.
 Velatum capite, & derisum signat Amictus;
 Linea vestis item quod sit despectus in Alba;
 Vincula significant vera, torta; Zona Manipuli;
 Et Stola imago crucis, quā humeris gestauit Iesus.
 Cernis Amictu, atq; inde quater tu cernis in Alba
 Signa terebrati capitis, manuumque, pedumque.
 Purpureæ spectans Casulam vestis memor esto,
 Vt rubro fuerit perfusus sanguine Christus:
 Cumq; Sacerdotem ad aram cernis properantem,
 Tunc voluas animo memori, vt cōscenderit vltro
 Calua-

Caluariæ montem, moriturus de cruce pro te.
Hæc carmina ex incerto auctore refert Nicolaus Aurelianus de dignitate Clericorum.

Quæ vestimenta debeat habere Sacerdos
 Missam celebrans.

5 *Vide inf. p. 3. c. 17. ne missas c. nullus Presbyter, n. 20.*

Græcorū Ecclesia habuit alias vestes mysticas, quæ in Græcorum suppellectilium enumerantur.

6 *Vt docet S. Epiphanius hæresi 15. & 16. Scribarum & Phariseorum.*

Sacerdos utatur orariis.

7 PRESBYTERI sine intermissione utantur orariis, propter differentiam Sacerdotalis dignitatis. Concil. Mogunt. c. 28. Cum Sacerdos ad Missarū solennia accedit, aut per se Deo sacrificium oblaturus aut Sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus, non aliter accedat quam orario utroque humero circumseptus. Concil. Brachar. 3. c. 3. dist. 23. c. Ecclesiastica.

b Orarium] proprie est velum, quo mulieres caput velant, & inde sumitur pro quodā ornamento muliebri, ut in Conc. Aurelian. 1. c. 22. de quo 27. q. 1. c. monacho. Est etiā stola sacra, hoc est, indumentum, quod solis competit Diaconis, quibus prædicandi officiū est delegatū, & debet gestari in sinistro humero, ut libera maneat dextera, & expeditior ad Sacerdotalis officij ministeriū, ut in Concil. Toletan. 4. c. 39. dist. 25. c. Vñ, & d. c. Ecclesiastica.

stica. Rabanus de institutione Clericorum l. 1. c. 19. Alcuinus de diuin. off. c. quid significant vestimenta. vbi asserit, Orarium dici, eo quod oratoribus, id est, prædicatoribus concedatur, ex prædicto Concil. Tolet. 4. Beda tamen in collectaneis cap. de septem ordinibus, innuit, Orarium ab oratione appellatum. De Orario facit mentionem S. Ambrosius in oratione de obitu satyri fratris, & Concil. Laodicen. can. 22.

Vestimenta Sacra qualia debent esse; & non alibi, quam in diuinis officiis, induenda; nec tangenda ab hominibus non sacratis.

VESTIMENTA Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse & honesta, quibus aliis in vñibus non debent frui, quam in Ecclesiasticis, & Deo dignis officiis. Quæ nec ab aliis debent contingi, aut ferri, nisi à sacratis hominibus; ne vltio, quæ Balthasar Regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes veniat, & corruere eos faciat ad ima. *Stephanus de consecr. dist. 1. c. eod. luo p. 2. c. 74. Sixtus Papa, ep. 2. ut refert idem luo p. 3. c. 264. eadem dist. 1. c. in sancta. Vide inf. p. 3. c. 18. ne loca, aut vestes.* Dan. 5.

Sacra vasa, & pallæ sacræ à femininis etiam sacratis contingi non debent; nec incensum ad altare poni.

SACRATAS Deo feminas, vel monachas, sacra vasa, vel sacras pallas penes vos contingere, & incen-

K

cen-

ensum ponere, & circa altaria deferre, perlatum est ad Apostolicam Sedem. Quæ omnia reprehensione & vituperatione plena esse, nulli recte sapientium dubium est: quare per huius Sanctæ Sedis auctoritatem hæc omnia vobis rescare funditus, quantocius poteritis, censemus; &, ne pestis hæc latius diuulgetur, per omnes prouincias abstergi citissime, mandamus. *Soter Papa ep. 2. dist. 23. c. eod. In op. 3. c. 2. 65. Euseb. can. 99. Laodicenum Conc. c. 43. & can. 100.*

Non licet cuilibet ex lectoribus sacra altaris vasa portare; nec aliis, nisi iis qui fuerint ab Episcopo Subdiaconi ordinati.

10 *Concil. Brachar. 1. dist. 23. c. non liceat.*

Calix, & Patena ex auro, argento, aut stanno fiant; non ex ære, aut auricalcho, non ex ligno aut vitro.

11 *VRBANVS* Papa omnia ministeria sacra fecit argentea, &c. *Concil. Triburien. de cons. dist. 1. c. Vasa. Calix domini cum Patena, si non ex auro, omnino tamen ex argento fiat. Si quis autem pauper est, saltem vel stanneum Calicem habeat: De ære, aut ex auricalcho non fiat Calix: quia ob vini virtutem æruginem facit, pariterque vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo, aut vitreo Calice præsumat Missam cantare. Concil. Rhemen. de cons. dist. 1. c. vt Calix. Burchardus l. 3. c. 96. & 223.*

c In

In ligneo] *ligneus Calix, & Patenæ lignæ olim erant vsui in sacris mysteriis. Eum tamen morem abrogauit S. Zepherinus Papa, constituens, vt in Calice vitreo consecratio diuini sanguinis fieret; vt patet in eius actis. S. Hieronymus ep. 4. ad Rusticum, agens de sancto Exuperio: Nihil inquit, illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro. Postea autem in Concil. Rhemensi vtriusq; vsus abrogatus est, vt hic patet, & in Concil. Triburien. de cons. dist. 1. c. Vasa. Sed multo ante erant in vsu Calices & Patenæ ex auro, vel argento; vt constat ex prædicto Concilio Rhemensi, quod multo ante Triburiense celebratum est.*

Reuerenter Tractandi Calices, sancta velamina, & reliqua ad diuinum cultum pertinentia.

In opere tuo vtilitatem spectauimus Ecclesiarum 12
vt discant qui ignorant, eruditi testimoniis scripturarum, qua debeant veneratione sancta suscipere, & altaris Christi ministerio deservire, sacrosq; Calices, & sancta velamina, & cætera, quæ ad cultum Dominicæ pertinent passionis, non quasi inania, & sensu carentia, Sanctimoniam non habere, sed ex cõsortio corporis, & sanguinis Domini sublimi maiestate veneranda. Ita refertur ex S. Hieronymo ep. ad Theophilum Alexandrinum ante libros Paschales. Ego vero apud illum non reperi.

Corporale non nisi ex lino fiat, & quare.

CORPORALE, cui superponitur corpus 13
 K 3 Domi-

Domini, non aliud quam lineum esse oportet; quoniam Ioseph linteum mundum legitur emis-
se, vbi corpus Dominicum inuoluit. Nam & li-
num purum est germen terræ, & Dominus pu-
rum & verum corpus habuit; non simulatum. Ec-
sicut linum per multos sudores peruenit ad can-
dorem; ita Iesus Christus multis affectus passio-
nibus migravit ab hoc sæculo, & ad candorem re-
surrectionis, atque immortalitatis perductus est.
Alcuinus de diuin. Off. Eccl. de celebr. Missæ. Vide in
p. 3. c. 17. ne missas, c. consulto omnium. n. 22.

De eodem: & quod alia materia in cor-
porali lineo non misceatur, nec in alto-
ri remaneat, nisi tempore Missæ: & quo-
modo lauandum.

- 14 CORPORALE, super quod sacra oblatio immo-
latur, ex mundissimo linteo sit, nec in eo alterius
generis materia pretiosior, aut vilior misceatur, &
nunquam super altare maneat, nisi in tempore
Missæ; sed aut in sacrario cum libro ponatur, aut
cum Calice, aut Patena in mundissimo loco re-
condatur. Vel quando abluatur à Sacerdote, Dia-
cono, vel Subdiacono primo in Ecclesia, in loco
& vase ad hoc præparato abluatur, eo quod et
Dominico corpore & sanguine infectum sit. Post
hæc à lauandario in nitido loco ponatur. *Concil.*
Rhemen. c. 3. Burchardus lib. 3. c. 98. Sacerdotale Rom.
4. l. c. 13.

Exple

Expleta Missa, Calix cum Patena, & Sacramentorum liber cum vestibus Sacerdotalibus in mundo loco sub sera recondantur.

Idem Concil. Rhemen. c. 5. Burchar. eod. l. 3. c. 97. 15

Pallæ, & Vela altaris sordidata qualiter lauanda.

¶ PALLA & Velum, quæ in sacrario sordidata fuerint, Diaconi cum humilibus ministris intra Sanctuarium lauent; non eiicientes foras à Sanctuario velamina Dominicæ mensæ, ne forte puluis Domini corporis male decidat, sindone foris delata, & erit hoc operanti peccatum: ideo in Sacrario ministris præcipimus cum diligentia custodire. Pallæ vero in alia pelui lauentur, Vela in alia. *S. Clemens epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini. Vide Pontificale Romanum in ordinatione Subdiaconi.* 16

¶ Pallas] Intellige sindones, & corporalia. *Vide infra p. 3. c. 18. num. 4.*

Diligenter emundanda altaris paramenta, & vasa; & honorifice tractanda.

¶ CVRAM habeas diligenter de munditia & nitore paramentorum altaris, & sacrorum vasorum; & cum honore & omni diligentia tractetur ille, qui est Angelis & Archangelis tremebundus. *S. Bonau. de preparatione ad Missam c. 4.* 17

K 3

Mun-

Mundissimis linteis altaria cooperienda.

- 18 *Vide infra §. sequenti de Ecclesiis, c. observandum, a 33. &c. Altare sit. n. 40. nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecorent etiam in profanis, teste Innocentio 3. de custod. Eucharist. c. fin. Barthard l. 3. c. 50. l. 3. c. 97.*

Altaris vestimenta sacra, & vasa præ vetustate consumpta incendantur, & cineres in occulta loca proijciantur.

- 19 ALTARIS Palla, Cathedra, Candelabrum, & Velum, si fuerint vetustate consumpta, incendantur: quia non licet, ea, quæ in Sacratio fuerint, male tractari; sed incendio vniuersa tradantur. Cineres quoq; eorû in Baptisterium inferantur, ubi nullus transitû habeat, aut in pariete, aut in fossili pauimentorum iactentur; ne introeuntium pedibus inquinentur. s. *Clemens de cons. dist. 1. c. eod.*

Sacra vasa furto subtrahere cupiens diuinitus punitur.

- 20 NOCTE confurgens Subdiaconus quidam ingressus est basilicam Sanctorum Chrysanthi & Dariae: deinde, per fenestram ingrediens cellulam, ac per obscuritatem noctis palrans manibus, aliquos de vreis capit; deinde, egredi cum præda cupiens, per totam noctem circumiens, numquam potuit aditum, vnde ingressus fuerat, repetere.

reperire. Dato vero die, dum opera sua obtegi
 conscius sceleris voluit, iuxta illud: Qui male agit, *Io, 3.*
 odit lucem, vt non manifestentur opera eius. oc-
 cultauit se in angulo cellulae tota die, ne videre-
 tur. Sequenti vero nocte, quæsiuit iterum adi-
 tum, sed reperire non potuit: sic per trium nocti-
 um curricula fecit. Tertio vero die, cum iam fa-
 me curciaretur, accessit eoram populo ad fene-
 stram; &, relicto argento, confessus opus suum,
 egressusque est foras cum magna verecundia; nec
 latuit scelus quod gesserat populos, qui ade-
 rant. *Gregor. Turon. l. i. de glor.*

Martyrum, c. 38.

